สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ห้องสมุดงานวิจัย

บทที่ 5
สรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาถึงปัญหาของชาวชุมชนบางบัวและชาวชุมชนร้อยกรองตามที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปผลของการศึกษาและมีข้อเสนอแนะ ดังจะกล่าวได้ต่อไปนี้ คือ

สรุปผล

ความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ปัจจุบันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบบริการการจัดการพื้นที่และจัดบริการสาธารณะ ซึ่งจากการติดตาม ปัจจุบันพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดบริการสาธารณะได้อย่างที่คาดหวังโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภารกิจด้านการผังเมืองและการบริหารการจัดการเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นพิษ เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสียของคลองบางบัว ที่ เป็นส่วนหนึ่งของภารกิจดังกล่าว ชุมชนคลองบางบัว เป็นชุมชนแออัดที่มีการรุกล้ำพื้นที่เข้าไปในเขตคลอง จนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน การก่อสร้างที่รุกล้ำเข้าไปในแนวคลองโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามคลองที่ปกติแคบอยู่แล้วเมื่อถูกบีบให้แคบไปเรื่อย ๆ ความสามารถในการรับน้ำและการระบายน้ำในคลองสายนั้นก็จะถูกจำกัดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งหมดสภาพไปในที่สุด ถ้าเมื่อใดก็ตามเกิดภาวะน้ำท่วมขึ้นมากรุงเทพมหานครไม่สามารถระบายน้ำออกได้ทันสภาพน้ำในคลองก็ก็เริ่มเน่าเสีย อีกทั้งชาวชุมชนที่อาศัยอยู่ทั้งข้างสองฝั่งคลองทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลลงจากครัวเรือนในชุมชน และการระบายน้ำเสียจากครัวเรือนลงสู่คลอง ขยะมูลฝอยที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นได้ส่งผลให้ขยะเหล่านั้นติดตามทุกครัวเรือน อันเป็น

สาเหตุที่ทำให้เกิดความสกปรกและส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ต่อสุขภาพ และอนามัยของประชากรในชุมชน

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษากระบวนการการ การมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนบางบัวกับกิจกรรมในการจัดการน้ำเสียคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยที่ได้ดำเนินการปฏิบัติให้สอดคล้อง ตาม*แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)* (2553) ที่ได้กำหนดวิธีการพัฒนากลไกและกระบวนการเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะประเด็นในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้จำแนกออกเป็น 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชาวชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานครที่ประสบกับปัญหาน้ำเน่าเสีย (2) เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการน้ำเสียคลองบางบัว ของชาวชุมชนบางบัวที่ได้ปฏิบัติตาม*แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2549)* (2549) ในด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษประเภทแก้ไขน้ำเสียในกรุงเทพมหานครและตาม *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะเวลา 12 ปี (พ.ศ. 2552-2563)* (2549) ที่เน้นวิสัยทัศน์ของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นเมืองน่าอยู่ นอกจากนี้แล้วยังได้ศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนร้อยกรองที่เป็นเครือข่ายฯ ว่าได้มีขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติเสียคลองบางบัวมีความแตกต่างกับชุมชนบางบัวอย่างไรจึงไม่พบความสำเร็จ

ขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยศึกษาในพื้นที่ของชุมชนบางบัว ชุมชนร้อยกรอง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร แล้วได้ให้คำนิยามศัพท์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (1) การพัฒนาที่ยั่งยืน (2) เครือข่าย (3) ชุมชน (4) การอนุรักษ์ลำคลอง (5) น้ำเสีย (6) บ่อเกรอะและ (7) การจัดการงานสาธารณะของชุมชน โดยผู้ทำวิจัยได้ตั้งคำถามในการวิจัยว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการงานสาธารณะ: ศึกษากรณีการจัดการน้ำเสียชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้มีแนวทางในการแก้-ปัญหาและประสบผลสำเร็จเพียงใด ในการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถจัดกลุ่มตัวแปรออกเป็น (1) ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบางบัวในการจัดการน้ำเสีย ตาม

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร (2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำเน่าเสียคลองบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร (3) การแก้ปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นในการจัดการน้ำเสียของชุมชนคลองบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยการจัดตั้งโครงการบ้านมั่นคงชุมชนคลองบัว และ (4) ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียของชุมชนบางบัว การนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมแล้วนำมาทำการเคราะห์โดยเสนอผลงานวิจัยแบบอธิบายและพรรณนา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เป็นการกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเรื่องชุมชนกับการ-จัดการงานสาธารณะ: ศึกษากรณีการจัดการน้ำเสียของชาวชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานครโดยใช้แนวคิด 4 แนวคิด คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ
4. แนวคิดการสัญญาผูกพันกับชุมชน ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ซึ่งเป็นภาคส่วนที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด ให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม โดยวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่นำมากล่าวไว้ข้างต้นนั้น ยังไม่สามารถตอบคำถามในเรื่องของการจัดการน้ำเน่าเสียของชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้อย่างชัดเจน

เนื่องจากวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น จะเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมโดยมียุทธวิธีที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ยังขาดการศึกษาในเรื่องปัญหาวิถีการใช้ชีวิตของคนในชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อสามารถตอบคำถามได้ว่าการจัดการน้ำเน่าเสียของชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานครได้พบกับปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้มากน้อยเพียงไร

ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบางบัว
ในการจัดการน้ำเสียตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร

ได้กล่าวถึงขั้นตอนและกระบวนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนบางบัวในการจัดการน้ำเสียตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยมีแนวทางที่สำคัญที่ทุกคนต้องร่วมกันตระหนักดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนในชุมชนตามแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม นั่นก็คือ อาศัยแนวทาง ตาม*แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2549)* (2549) ในด้านสิ่งแวดล้อมการแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียและ*แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะเวลา 12 ปี (พ.ศ. 2552-2563)* (2549) ในด้านการพัฒนากรุงเทพฯ ให้เป็นเมืองน่าอยู่ซึ่งสอดรับกับ*แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)* (2553) ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นที่ที่น่าอยู่และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เนื่องจากปัญหาของชุมชนเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันจึงจะทำให้การดำเนินการในด้านต่าง ๆ ประสบความสำเร็จไปได้ โดยเน้นที่ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาได้พลิกชุมชนเป็นชุมชนที่มั่นคง ทั้งที่ดิน ที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านหรือโครงการยกพลขึ้นบกเพื่อให้ประชาชนที่รุกล้ำเข้าไปในเขตคลองบางบัวได้ย้ายขึ้นไปอยู่อาศัยบนพื้นที่ดินของกรมธนารักษ์เพื่อเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพื่อลดความแออัดโดยได้ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (2548) สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และคณะที่ทำงานระดับเขตบางเขน ฝ่ายต่าง ๆ การไฟฟ้า การประปา สำนักพัฒนาสังคม กรมธนารักษ์ สำนักการระบายน้ำ กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์

สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม โดยในส่วนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่นำมากล่าวไว้ข้างต้นนั้น ยังไม่สามารถตอบคำถามในเรื่องของการจัดการน้ำเสียของชาวชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานครได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก์วรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น จะเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วม โดยมียุทธวิธีที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่ยังขาดการศึกษาในเรื่องปัญหาวิถีการใช้ชีวิตของคนในชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อที่จะสามารถตอบคำถามได้ว่าการจัดการน้ำเสียของชาวชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้พบกับปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้มากน้อยเพียงไร

จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม คือ การปลูกจิตสำนึก ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม โดยเริ่มตั้งแต่มีส่วนร่วม ในการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมในการติดตามประเมินผลในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในอนาคต คือ การพัฒนากรุงเทพ-มหานครให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้วยการบริหารจัดการที่ดีและมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ของสังคม โดยชุมชนมีความเข้มแข็งด้วยการจัดตั้งโครงการย้ายบ้านขึ้นคลองซึ่งนำไปสู่ การพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นชุมชนนำร่องเพื่อการพัฒนาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ชุมชนกับการจัดการงานสาธารณะ: ศึกษากรณีการจัดการน้ำเสีย ของชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร สามารถตอบคำถามการวิจัยครั้งนี้ว่า ชุมชนบางบัวมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเสียในชุมชนอย่างไร แต่ยังไม่ได้ศึกษาเจาะจง ลึกซึ้งถึงความสัมพันธ์ถึงการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น จึงขอเสนอแนะให้ผู้ที่สนใจใน เรื่องการจัดการงานสาธารณะในเรื่องต่าง ๆ กับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนา ชุมชนที่ยั่งยืนของชุมชนในครั้งต่อไป

ดังนั้น จึงขอเสนอแนะแยกข้อเสนอออกเป็นข้อ ๆ เพื่อความเข้าใจในขั้นตอน ซึ่งสามารถแยกได้ ดังนี้

1. เพิ่มการมีส่วนร่วมจากชุมชน หรือภาคประชาชนในการร่วมอนุรักษ์แม่น้ำ-ลำคลองในชุมชน

2. เพิ่มการประสานงานระหว่างชุมชน องค์การเอกชนในระดับต่าง ๆ กับ หน่วยงานของรัฐให้ทำงานร่วมกันได้มากขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. เพิ่มการศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องราวของการจัดการน้ำเสีย เพื่อค้นหา องค์ความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการเรื่องการแก้ปัญหาการจัดการน้ำเสีย และการบำบัดน้ำเสีย จากชุมชน

4. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน ในเรื่องการบำบัดน้ำเสียจากครัวเรือนและการร่วมกันอนุรักษ์และการบำบัดน้ำเสียในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีจิต-สำนึกสาธารณะการร่วมกันอนุรักษ์แม่น้ำลำคลอง สภาพแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

5. การวิจัยเรื่องราวดังกล่าว หรือเรื่องที่มีเนื้อหา จุดประสงค์การวิจัย คำถามหรือปัญหาในการวิจัยคล้ายคลึงหรือเรื่องเดียวกันนั้น ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการค้นหาองค์ความรู้ใหม่ใช้ในการจัดการน้ำเสียในชุมชน หรือมีวิธีการใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการบำบัดน้ำเสียได้ โดยศึกษาจากการใช้ภูมิปัญญาจากชุมชนนั้น ๆ เองว่า วิธีการอะไรหรือกรรมวิธีอย่างไรในการร่วมแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยการศึกษาจากการใช้ภูมิปัญญา-ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญา หรือความรู้ ที่เกิดจากชุมชนเองนั้นที่จะส่งผลในด้านการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ความรู้ มีส่วนร่วมในการช่วยกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนต่อไปอย่างเป็นเอกภาพ รวมทั้งจะสร้างความสามัคคี ให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นได้อย่างแท้จริง